

# Anton Busquets, mestre i activista a l'Hospitalet de Llobregat

CARLES HERNÁNDEZ I BORREGÓN

*Quaderns de la Selva, 17*

•

*Any 2005*

**p. 19 a 26**



• CENTRE D'ESTUDIS SELVATANS •

## Política i ensenyament

Podem dir sense por d'equivocar-nos que, així com la literatura fou la gran passió d'Anton Busquets i Punset, el magisteri fou la seva vocació inqüestionable. I és d'aquesta vocació de docent i pedagog que tractarem, centrant-nos en una etapa potser encara força desconeguda de la seva trajectòria, la que transcorregué a l'Hospitalet de Llobregat a partir de l'any 1906.

Busquets i Punset havia entrat a formar part com a militant de la Unió Catalanista, una entitat política que, com sabeu, havien constituït el 1891 a Barcelona diverses corporacions i associacions catalanistes, les quals es fusionaren arran dels contactes mantinguts amb motiu de la campanya realitzada contra l'article 15 del Codi civil de l'Estat espanyol, que atemptava contra el manteniment del dret català.

La seva militància i els seus contactes amb intel·lectuals i polítics de l'època el duran al convenciment que la personalitat i la idiosincràsia dels catalans es fonamenta en la llengua, de tal manera que si s'arribés a perdre aquesta, la cultura catalana perdria la seva identitat. La Unió Catalanista reclamava —en el seu programa polític— l'ensenyament en català, al mateix temps que propugnava la creació d'escoles catalanes.

Fidel a aquest pensament, Busquets i Punset, juntament amb un reduït grup d'entusiastes ja havien creat les Escoles Catalanes Mossèn Cinto a Barcelona quan, el 29 de juliol de 1906 el Foment Autonomista de l'Hospitalet de Llobregat, entitat creada amb la finalitat de lluitar “amb tots els medis permesos per les lleis” en favor de l'autonomia de Catalunya, el nomenà *mestre director* de les Escoles Catalanes Doctor Robert d'aquesta localitat.

Aquestes escoles iniciaren amb ell una singladura que duraria trenta anys. Ferrés, Mústic, Rahola, Pujol, Saboya, Vigué, foren alguns dels mestres que ajudaren o succeïren Busquets. L'esperit inicial de l'escola no varià mai. Identificat amb el de l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana de la qual fou beneficiària i que en el seu Reglament plantejava punts com ara:

- Procurar l'arrelament i fomentar el desenvolupament de l'ensenyança catalana des de l'elemental a la superior.
- Fundar centres d'ensenyança i protegir els ja establerts o que s'estableixin de veritable caràcter pedagògic català i que responguin a les tradicions religioses i patriòtiques de la terra.
- Ajudar als fins de la Unió Catalanista a la qual estava adherida l'Associació.
- La llengua oficial de l'Associació serà sempre i en tota ocasió la catalana.

Les Escoles Catalanes Doctor Robert formaven part de les anomenades *escoles lliures* que propugnaven una ensenyança seguint els models vigents arreu d'Europa: Decroly, Montessori, Fröebel, Pestalozzi, etc. Models que Busquets havia pogut conèixer directament, en obtenir una beca que li permeté anar a Suïssa a observar els mètodes pedagògics més innovadors, per tal d'estudiar la seva aplicació a casa nostra.



L'embranchida de les dites Escoles fou tal que, amb el progressiu augment d'alumnes, la direcció del centre es veié en la necessitat de demanar als organismes públics la seva inclusió en la llista d'entitats que "per dedicar-se a l'ensenyança gratuïta d'Arts, Oficis i Agricultura creiem de dret poder aspirar a obtenir la subvenció que per acord d'aquesta Diputació destinaran a aquests centres instructius", segons llegim en l'ofici adreçat a la Diputació Provincial de Barcelona amb data 4 de desembre de 1908 i amb registre d'entrada número 6180.

En aquells moments el nombre d'alumnes havia arribat als 85, amb una considerable llista d'espera. L'ajut demanat tenia com a objectiu la contractació d'un nou mestre, així com sufragar part dels costos motivats pel trasllat a un local nou i més espaiós on es pretenia augmentar les classes d'arts i oficis.

El constant neguit per fer arribar al major nombre de persones la possibilitat de gaudir d'un ensenyament de qualitat farà que a partir de l'octubre de 1907 les Escoles Catalanes Doctor Robert imparteixin classes nocturnes. L'èxit de l'escola el veiem reflectit en un informe de matrícules dels anys 20 on es detalla que s'imparteix una classe de pàrvuls amb 35 alumnes, una altra d'ensenyament elemental amb 42 alumnes i una d'ensenyament superior amb 46 alumnes, cadascuna d'elles sota la supervisió d'un professor i complementades amb una classe nocturna de 32 alumnes amb dos professors.

Existia una subvenció anual de 175 pessetes per tal de poder tenir places gratuïtes o de quota mensual reduïda pels alumnes més desfavorits econòmicament. A l'ensenyament oficial s'afegia la possibilitat de l'ensenyança de tenidoria de llibres, dibuix lineal i de figura, classes de francès i mecanografia.

Un ensenyament gens elitista ni discriminatori, tal com un article del Consell d'Instrucció del Foment Autonomista Català, publicat a la revista *La Ressenya*, s'encarregà de manifestar:<sup>1</sup>

"¿Que feu, proletaris catalans, que no porteu vostres fills a aprendre a les Escoles Catalanes?

¿Què feu, burgesos, que no hi porteu als vostres?

Si demà la sort d'un i la dissort de l'altre, fessin canviar la posició dels dos, es recordarien de la germanor que entre ells regnava altre temps, i regnaria entre ells altra volta"

[...] "Nosaltres els qui a Barcelona treballem per a que s'escampi la llavor del fruit de Pàtria, ens felicitem de l'èxit obtingut i desitgem que moltes altres Escoles Catalanes es fundin i visquin amb plenitud. Per això també felicitem avui als companys d'Hospitalet que veuen el creixement de les 'Escoles Dr. Robert' i que treballaran pel seu engrandiment a fi que tots els hospitalencs del demà siguin educats racionalment en l'amor a la Pàtria, en la Germanor dels homes dignes, en el Treball que honora i en la Virtut que enlaira."

1. *La Ressenya*, Any I, Núm. 3 (19-05-1907)



Del nivell educatiu de les Escoles i de la seva lluita constant a favor de la llengua, trobem diferents fets que ens en parlen clarament. Així per exemple, el premi obtingut per Joan Pujol i Sastre, un dels dos alumnes que, en representació d'aquestes escoles, es presentaren al Concurs de lectura organitzat per la "bene-mèrita" Associació de Lectura Catalana de Barcelona l'any 1907;<sup>2</sup> o quan el 1932 l'Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, juntament amb l'entitat Palestra<sup>3</sup> organitzaren, a l'Hospitalet, el primer –i molt possiblement l'únic– concurs de llengua catalana escrita i parlada per a alumnes dels col·legis locals. Hi concorregueren més d'un centenar de nois i noies. Les Escoles Catalanes Doctor Robert s'emportaren, a part de molts altres, els quinze primers premis.

De mica en mica els objectius perseguits per Busquets i els seus col·laboradors anaven reeixint, com posava de manifest Vicenç A. Ballester en un article que sota el títol "Pàtria i Cultura" publicà amb data 12 de maig de 1907 a la revista *La Ressenya*, de la qual parlaré més endavant:<sup>4</sup>

"La poderosa embranzida que, en ben poc temps, han pres les patriòtiques institucions 'Escoles Catalanes' fa preveure el prompte anorreament dels artificiosos 'COLEGIOS' [...]."

"[...] [S]i nosaltres que havent rebut una instrucció i, fins i tot, una educació 'oficial' ens sentim triomfants, quan més no seran els qui s'instrueixin i s'eduquin racionalment [...]."

"L'antiga, la toruda carrera de l'ensenyança va desapareixent."

L'ensenyament que propugnaven Busquets i els seus oposava *educar* a *instruir*. Plató deia que *educar* era "donar al cos i l'ànima tota la bellesa de què són susceptibles". Per a Pestalozzi –en aquella època l'autor més modern qui havia il·lustrat amb noves orientacions el camp de la pedagogia– *educar* era "el desenvolupament íntegre, gradual i harmònic de les facultats psicofísiques de l'infant".

*Instruir*, contràriament, no era més que subministrar a la intel·ligència coneixements profitosos. Per això, *educar* és un concepte més extens en tant que compren totes les facultats i aptituds de l'ésser humà, mentre que la instrucció se circumscriu a la intel·ligència. L'un és un tot; l'altre, una part.

Fidel a aquesta línia pedagògica, Busquets potencià el contacte dels alumnes amb la naturalesa, com més endavant farà amb la seva etapa de mestre rural. Podem trobar una cita d'aquesta pràctica educativa, en una ressenya de la premsa local, on s'esmenta l'excursió setmanal que els alumnes de les Escoles Catalanes Doctor Robert feren a la Casa Blanca, una bonica masia de la localitat, envoltada per magnífics vinyars.<sup>5</sup>

2. *La Ressenya*, Any I, núm. 2 (12-05-1907).

3. *Palestra. Organització Nacional de la Joventut Catalana* destacà com a projecte cívic i cultural. En la seva activitat també inclogué un projecte esportiu i una voluntat de ser present puntualment en la política. Palestra formà part d'aquell àmbit multiforme d'institucions i entitats que no participaven directament en el joc polític, però que formaven part del catalanisme.

4. *La Ressenya*, Any I, núm. 3 (19-05-1907).

5. *La Ressenya*, Any I, Núm. 9 (30-6-1907).



Per complementar les activitats educatives i de lleure, els fundadors, protectors i directors de les Escoles Catalanes Doctor Robert crearen el Novell Esbart Cantaire, escola de conreu de la música catalana per tal de potenciar entre els infants l'amor pel folklore i la cultura del nostre país. No és d'estranyar, doncs, que la mateixa ressenya periodística que parlava de la sortida a la Casa Blanca acabés el seu comentari parlant de com la mainada retornava de la seva excursió "alegrant els carrers amb els cants que feien sortir als veïns a aplaudir als novells estudiants".

## Busquets periodista

Però, Busquets i Punset no en tenia prou amb la seva tasca docent. Pocs mesos després d'haver estat contractat per dirigir les Escoles Catalanes Doctor Robert, ell, que era un home dotat d'un temperament emprenedor i organitzador, no podia limitar-se a fer de mestre i prou. Ell havia d'integrar-se a la societat hospitalenca i havia de compartir les seves inquietuds. Per això, ben aviat engrescà un grup de lletraferits per tirar endavant un periòdic local, el primer de la història de l'Hospitalet de Llobregat que es titulà *La Ressenya* –amb el subtítol "periòdic d'informació local il·lustrat i literari"– com manifestava la portada. El primer número sortí el 5 de maig de 1907 amb la intenció d'aparèixer cada setmana "puntualment tots els diumenges". La redacció i l'administració es trobava a la Carretera Provincial (avui Prat de la Riba), Vaqueria Nova, primer pis. Constava de 4 pàgines a 2 columnes. El format era de 44 x 32 cm. i costava 10 cèntims. Fou imprès pels germans Vidal a la Impremta Catalana, de Barcelona.

A la seva carta de presentació deia:<sup>6</sup>

"Aviat ens entendrem, llegidor benèvol. Venim a fer cultura, a educar i a il·lustrar" Té en compte que al nostre poble se li filtra a grans dosis un aliment poc saludable per la seva prosperitat. Aquesta afició boja a tot lo exòtic fa posar en alarma als que sospiren per una regeneració cabal.

"Lluitarem al peu del canó per a sanear l'atmosfera pestilent. No farem política, no fomentarem passions de carrer i de capelleta, res d'això: Un gran respecte mutu serà la nostra norma de conducta. Si veiem o trobem res censurable ho senyalarem, sia en l'ordre que es vulgui."

I assegurava que:<sup>7</sup>

"El llot de la calúmia i difamació no entrarà en nostres tinters i no el barrejarem en el nostre parlar, que serà clar i català" [...] "Hospitalet pren una embranzida poderosa; s'eixampla de debò i li cal un registre de fets i una tribuna amb caràcter propi. Per tant convidem a tots els elements a que ens ajudin, seguin el lema: Respecte i tolerància en idees i pensaments".

6. *La Ressenya*, Any I, Núm. 1 (5-5-1907).

7. *La Ressenya*, Any I, Núm. 1 (5-5-1907).



D'aquest setmanari, n'aparegueren 23 números. En foren col·laboradors, entre d'altres, Mn. Anton Tauler i Vilaplana, Antoni Barba i Vinyals, Carme Karr, Pere Ferrés i Costa, Lluís Fàbregas, etc.

Si bé el contingut d'aquesta revista no tingué un biaix polític, Busquets i els seus col·laboradors no s'estaran mai de comentar aspectes que pel seu contingut tinguin una influència directa en el fet cultural o identitari de Catalunya. La seva militància política, tot i que a través de la cultura i l'ensenyament, els obligava a no girar l'esquena a la realitat del país. Així trobem editorials i articles amb títols com: "Qüestions socials. Els queviures",<sup>8</sup> parlant del problema dels jornals dels treballadors, del cost de la vida i de l'encariment per culpa dels intermediaris; "Jo us felicito",<sup>9</sup> dedicat al Centre Autonomista de Malgrat de Mar; "De Política",<sup>10</sup> dedicat a la Solidaritat Catalana... I molts d'altres.

Però el gruix dels seus articles anaven sempre adreçats a la defensa de l'ensenyament i la cultura: "El cap i el cor, Pedagogia catalana",<sup>11</sup> on es critica l'intent d'alguns sectors de copiar els sistemes educatius de països com França, Alemanya o Anglaterra; "G. Martínez Sierra i 'Renacimiento' ",<sup>12</sup> lloant la revista publicada a Madrid amb aquest nom i dedicada a la cultura; "Caires vius",<sup>13</sup> on es fa una ressenya d'aquest llibre de Victor Català; o bé l'article "No tots hi són",<sup>14</sup> una crítica frontal a l'ensenyament privat on es pot llegir:<sup>15</sup>

"Són molts... [els que no] hi creuen en les Escoles Catalanes. En trobareu més d'un parell de dotzenes que us diran que llurs fills s'eduquen en 'colegios' bons, on hi ha professors savis, i us demostraran la bondat dels 'colegios' i la saviesa dels professors posant-vos davant dels ulls rebuts de quatre o cinc-centes pessetes trimestrals per '*gastos de pensionado*' solament".

"Amb una avantatja positivíssima: la de que 'l'interno' surt sabent que el riu Manzanares és per allà aquells pobles d'on ens venen els investigadors, i en canvi no coneix les poblacions que banya el Llobregat que, amb rescloses, canals i turbines dona feina i fruit a milers d'industrials i agricultors."

El primer de novembre de 1907, el periòdic canvià de mides, amplià el títol i modificà també les finalitats. Es transformà en *La Ressenya Literària*, publicació quinzenal catalana. Fou el més ambiciós de tots els fulls impresos que han vist la llum a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat en tots els temps. D'entrada, el seu camp d'acció abastava tot Catalunya. Tenia delegats a 44 poblacions del Principat, un a Madrid i 5 a l'estranger. Els noms d'alguns d'aquests delegats eren dels més prestigiosos del moment: Mn. Ignasi Rovira i Francesc Calm (Sant Hilari

8. Article anònim publicat al número 1 de *La Ressenya*, el dia 5 de maig de 1907.

9. Escrit a Molins de Rei el 25 d'abril de 1907 per J. Graupera i Cama.

10. Article anònim publicat al número 12 de *La Ressenya*, el dia 21 de juliol de 1907.

11. Escrit a l'Hospitalet el 16 de setembre de 1907 per Pere Comas.

12. Article signat per Busquets i publicat al número 12 de *La Ressenya*.

13. Id.

14. Signat sota el pseudònim K.T.A.L.A.

15. *La Ressenya*, Any I, núm. 3 (19-5-1907).



Sacalm), Xavier Montsalvatge i Prudenci Bertrana (Girona), Valeri Serra Boldú (Bellpuig), Ramon Masifern (el Masnou), Gregorio Martinez Sierra (Madrid), Johan Fastenrath (Colònia), Frederic Mistral (Maillane, Provença) Manuel Serra i Moret (Buenos Aires)...

Encara que seguí dedicant un petit espai a notícies hospitalenques, les pàgines s'ompliren bàsicament de narracions, contes, poesies, crítica literària... Dedicà números monogràfics a Marian Vayreda, Apel·les Mestres, Mn. Anton Navarro, Carles de Fortuny. En les seves pàgines es pogueren llegir poemes de Joaquim Ruyra, Lluís Via, Surinyach... S'anunciaren altres números especials sobre Victor Català, Maragall, Guimerà, Joan M. Guasch, Costa i Llobera....

Cada exemplar tenia 12 pàgines amb una sobrecoberta i un fulletó enquadernable de 4 pàgines: "Amor i ulls del cel", de Mn. Anton Tauler. El format era de 25,5 x 16 cm. I el preu de 15 cèntims. El número 7, de l'1 de maig de 1908, és el darrer que hem trobat. El director continuava essent Anton Busquets i el seu més immediat col·laborador, Pere Ferrés.

L'any 1908 Anton Busquets, mentre exercia de mestre a l'Hospitalet, presentà als Jocs Florals que se celebraren a Cornellà un conjunt de poesies amb el títol genèric d'*Ermitatges*. Fou guardonat amb la viola, un dels tres premis ordinaris.

La ciutat de l'Hospitalet de Llobregat, en reconeixement a la tasca docent i cultural que hi va dur a terme, posà el nom de Busquets i Punset al grup escolar situat pròxim al Parc de Can Boixeres, inaugurat el 1975. Avui aquesta escola, el CEIP Busquets i Punset, col·legi d'ensenyament infantil i primari, manifesta en el seu projecte educatiu el seu tarannà d'escola pluralista, respectuosa amb les diverses maneres de pensar, oberta a tot el món, orientada a una formació integral de l'alumne, a partir de les potencialitats el qual vol desenvolupar-ne totes les capacitats; una escola dedicada a fomentar una educació autònoma, democràtica, solidària i global, educant per a la pau la solidaritat, la col·laboració i la diversitat: I tot fent del català la llengua vehicular i d'aprenentatge.

Estic segur que Anton Busquets i Punset se sentiria orgullós de veure que d'altres han agafat, a l'Hospitalet de Llobregat, el relleu per tal de mantenir vius els ideals que ell sempre havia volgut per l'ensenyament del nostre país.

## Bibliografia i Fonts

- AHC. Arxiu Històric de la Ciutat (Barcelona).  
AHDB. Arxiu Històric de la Diputació de Barcelona.  
AMH. Arxiu Municipal de l'Hospitalet de Llobregat.  
BRS. Biblioteca Rosa Sensat (Barcelona),  
CDH. Centre de Documentació de l'Hospitalet de Llobregat.  
MARCÉ, F. (1969), *Hospitalencs d'ahir*, Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.  
BUSQUETS, A. (1998), *Del meu viure rural: narracions*, Vic: Ça-Calm Exprés.

### Premsa i revistes

- L'Avui*  
*La Ressenya*  
*La Ressenya Literària*

### Enllaços a la xarxa

[www.grec.net/home/cel/dicc.htm](http://www.grec.net/home/cel/dicc.htm)

### Articles escrits per Anton Busquets i Punset a *La Ressenya* i *La Ressenya Literària*

- «'Cayres vius', de Victor Català»  
«G. Martínez Sierra y 'Renacimiento'»